

CIVIL KEZDEMÉNYEZÉSTŐL AZ ÁLLAMI GONDOSKODÁSIG

ABSTRACT

My publication aims to reveal how did people try to solve serious social problem connection with orphan in the 19s century. What were individual and social initiatives in this field principally in the Békés County. Krisztina Wenckheim founded alone an orphanage in Gyula. This was an private initiative. This institution had influence Békés county. Several people who belonged to elit established the „Fehér-Kereszt Országos Lelencház” Association and eleven rural organizations for instance Békés county organization too. Establishment was an example for social initiatives. These associations worked in an effective way. Kálmán Széll Prime Minister had an aim in mind for to setup state child protection, so he came to an arrangement with leaders of these civil groups. Buildings of the civil organizations were nationalized by the state. I have researched in to this topic and process by arcives sources.

1. Bevezetés

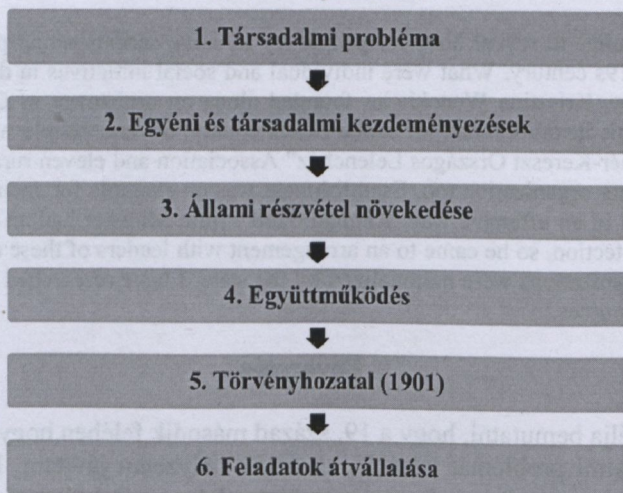
Publikációm célja bemutatni, hogy a 19. század második felében hogyan próbáltak meg egy súlyos társadalmi problémát kezelni, az árvák helyzetén javítani. Milyen egyéni és társadalmi kezdeményezések voltak ezen a területen? Az árvák helyzetén segíteni szándékozó civil szervezet a „Fehér Kereszt Országos Lelencház Egyesület” hogyan alakult át állami feladatot ellátó intézménnyé? Ennek a folyamatnak és eseményláncolatnak, ok-okozati összefüggésnek a bemutatásához korabeli forrásokat használok fel. A Békés Megyei Levéltárban fellelhetők Békés vármegye főispánjának iratai a Békésvármegyei Fehérkereszt Egyesületről. Ezek között találhatóak olyan dokumentumok, amelyek tükrözik ezt a folyamatot. A Békés Megyei Könyvtárban megmaradtak a Békésvármegyei Fehérkereszt Egyesület évkönyvei, amelyekben található statisztikai kimutatások, beszámolók és közgyűlési jegyzőkönyvek az egyesület munkájába nyújtanak bepillantást. A Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptárai az egyesület szerkesztésében jelentek meg, és információkat nyújtanak a szervezet eredményeiről, működéséről, céljairól. A folyamat vizsgálata azért is fontos, mert rávilágít arra is, hogy a társadalom és az állam együttműködése egy társadalmi probléma esetében hogyan történt, és egy alulról jövő civil kezdeményezésből hogyan lett állami szerepvállalás. Kik játszottak fontos szerepet az események menetében, és mi motiválta őket abban, hogy egy társadalmi probléma megoldásához hozzájáruljanak? A folyamatokat a probléma megoldását garantáló törvények meghozataláig, illetve a feladatok átvállalását rögzítő rendelkezésekig vizsgálom. Az már egy másik tanulmány témakörébe tartozna, hogy a civil kezdeményezés nyomán létrejövő állami intézmények milyen eredményességgel látták el feladataikat. Mindenesetre elmondható, hogy egy adott társadalomban óriási előrelépés, ha a társadalom tagjainak egy része szolidaritást vállal a hátrányos helyzetű társadalmi csoportokkal, és emberiség alapon adekvát megoldást próbál keresni. Az egyéni kezdeményezések és társadalmi mozgalmak mellett – nyugati minták hatására – az állami szerepvállalás is növekedett, olyan mértékben, hogy általános körű megoldásként törvényt hoztak állami árvaházak

* Kovács Anett PhD-hallgató, Szegedi tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar.

létrehozásáról. Az állami árvaházak működési alapja a Fehér-Kereszt Országos Lelencház Egyesület által már korábban létrehozott eredményekre épült. A folyamat – a társadalmi probléma megoldatlanságának tudatosulásától a civil kezdeményezéseken keresztül egészen az állami szerepvállalásig – pár évtized alatt végbement.

Ennek menetét az alábbi folyamatábra illusztrálja.

1. ábra. Folyamatábra

Forrás: Saját szerkesztés

Jelen tanulmányban vizsgálom, hogy az árvák helyzetén hogyan próbáltak segíteni. A társadalmi probléma hatására milyen konkrét egyéni és társadalmi mozgalmak bontakoztak ki elsősorban Békés megyében. Ezek az akciók nem teljesen függetlenek az országos eseményektől, sőt sokszor részei voltak az egésznek.

1. Társadalmi probléma – árvaság Magyarországon

Az árvákról való gondoskodás egészen a 19. század végéig a társadalmi filantrópia kezei között ment végbe.¹ Egyházak, szerzetesrendek, helyi közösségek foglalkoztak az elhagyottak ügyével. Gellért csanádi püspök bejárta az országot, ahol elhagyott gyermeket talált, annak segített, ellátta őket és otthont teremtett nekik. A Szent Özséb által alapított pálos rend célja az elhagyott gyermekek gondozása is volt. A szerzetesrendek (ciszterciata, a premontrei rend) mellett a falvak, városok filantróp elveket való lakossága is pártfogásba vette az árvákat.² A vagyonos árvák helyzetét I. József 1711-ben rendeletben szabályozta, tutorokat (gyámokat) állítva melléjük. A vagyontalan árvák ügyére még kevesebb figyelem koncentrált. Az 1724-ben kiadott királyi rendelet rendelkezett arról, hogy minden község feladata, hogy gondoskodik szegényeiről és árváiról. Novák Lajos „A keresztény gyermekvédelem” című könyvében beszámolt arról, hogy az árvák nem részesültek abban a gondozásban, melyre szükségük lett volna. A városi tartásdíjak csekélyek voltak, amiből ruhával és élelemmel való ellátásuk nem volt teljesen fedezhető.³

Adományozások révén több árvaház is létrejött Magyarországon a 18. században: Nemescsón, Kőszegen, Selmeceken, Nagyszombaton, Nagyváradon, Veszprémben, Kolozsváron hoztak létre ilyen jellegű intézményeket.⁴

A gyermekvédelem törvénybe iktatásának közvetlen okai közé tartozott, hogy a 19. században a kapitalizmus térhódításával egyes társadalmi rétegek nyomora fokozódott. Magas volt a gyermekhalandóság, 1886-ban ezer halottból 518 volt az öt éven aluli gyermek. A századfordulón évenként mintegy 50.000 „törvénytelen” gyermek született, akiket nagyobb részben elhagytak, így társadalmi gondoskodásra szorultak. A hatályos állami szabályozás szerint az árva gyermek után annak a községnek kellett tartásdíjat fizetnie, ahol illetékessége volt a gyermeknek. Ez a gyakorlati kivitelezés során sok esetben nem jelentett az árváknak megoldást, mivel voltak olyan községek, amelyek nem voltak hajlandóak fizetni.⁵ Az árvák helyzetével közismert és népszerű írók és költők is foglalkoztak, ez is hozzájárult a gyermekvédelmi törvény megalkotásához. Nagy László a „Gyermek” című lapban szomorú helyzetképet közölt az elhagyott gyermekekről.⁶ Eötvös Józsefnek 1833-ban jelent meg „A megfagyott gyermek” című verse.⁷

Nincs senki, a ki mondaná:
Szeretlek gyermekem
Pusztá a ház, hideg szobám,
Nem fűtenek nekem.

Melléd temetve én is itt
Miért nem nyughatom?
Szegény és elhagyott vagyok,
Hideg a tél nagyon!

A megrázó sorok az árvák nehéz életkörülményeire, kilátástalanságára és elhagyatottságára hívták fel a figyelmet. Többek között arra is, hogy egy magára hagyott kiskorú gyermek képtelen arra, hogy ellássa magát és szűkebb környezete és a társadalom támogatása nélkül az elmúlás vár rá. Jókai Mórt, a korszak ismert íróját szintén foglalkoztatta az árvák helyzete. 1854-ben jelent meg „A koldusgyermek” című műve.⁸ Egy alig négy esztendő s árva gyermek magára hagyatottságát mutatta be, és azt, hogy a közeg, amiben élt, nem segített neki, hanem elutasította vagy átnézett rajta. Ez az attitűd viszont hozzájárult a magas gyermekhalandósághoz. Jókai művének főszereplője az Eötvös által bemutatott árva sorsára jutott. Jókai nemcsak elméleti szinten, műveiben és cikkeiben hívta fel a figyelmet az elhagyott gyermekek helyzetére, hanem a gyakorlatban segítette a jótékony egyesületek munkáját. A gyermekvédők Brüsszeli találkozóján hangzott el: „Nekünk – a béke idealistáinak – is megvannak a magunk hadseregei és erődítményei. Támaszunk minden olyan intézmény, melyet nemes lelkek arra a célra alapítottak és tartanak fenn, hogy a humanitást, az emberszeretetet, a tiszta erkölcsöket, a közjót szolgálják.”⁹ Békés megyében is voltak olyan emberek, akik figyelmet fordítottak erre a társadalmi problémára. Dr. Berkes Sándor a Békés Megyei Kórház igazgatója is felmérte a probléma súlyosságát. A témában előadást tartott „Az elhagyott gyermekekről” címmel a gyulai Ujvárosi Olvasókörben. Kifejtette, hogy a társadalom sokáig nem foglalkozott az árvákkal, tagjai teherként viszonyultak hozzájuk. A 19. század második felében a humanitást előtérbe helyező emberek próbálták országos mozgalmat indítani.

Ugyanis köztudomásúvá vált, hogy évenként sok százezer gyermek halt meg, mert nem volt gondozója. „Rongyokba, éhezve, fázva, folyton nélkülözve, talán soha jól nem lakva, vég nélküli nyomorúság egész életük. Nincs senki, akinek szive meg ne esne, amikor egy ilyen kis összezsott, ráncos arcú, folyton nyöszörgő és síró szerencsétlen kis gyermeket lát. Milyen fájdalom ül láztól égő szemeiben? s mint könyörög segítségért folytonos sírásával? mint esdekel könyörületért fájdalmas tekintetével?” Ezeket a gyermekeket meg

lehetne menteni és a megmentett gyermekek létszáma növelné a csökkenő magyarok számát is.¹⁰ A racionális és humanista szempontok mellett a pszichológiában, biológiában végbement tudományos fejlődés a gyermekvédelmi törvény létrehozását is közvetetten befolyásolta. Tudatformáló hatásuk a hazáért felelős személyek gondolkodását formálta, oly módon, hogy szégyellni kellett az árvák helyzetét.¹¹

A század utolsó évtizedeiben fokozódott az érdeklődés a gyermekvédelem iránt. Pedagógusok, orvosok mellett egyre több politikus és arisztokrata csatlakozott a kibontakozó társadalmi kezdeményezésekhez. Tisza Kálmán, Wlassics Gyula, Wekerle Sándor, Széll Kálmán, Tisza István és a Károlyi család több tagja támogatta a gyermekek sorsának jobbitására szerveződött mozgalmakat.¹²

2. Egyéni és társadalmi kezdeményezések

Az egyéni kezdeményezéseknek is fontos szerepe volt az árvák helyzetének javításában. Wenckheim Krisztina, Békés megye egyik leggazdagabb grófnője, árvaházat alapított Gyulán. Az intézmény kialakítását és működési költségeit is ő, illetve az általa létrehozott alapítvány fedezte. Az árvák kaptak az intézményben szállást, étkezést és gondoskodtak az oktatásukról is. A grófnő empátiáját és áldozatkészségét befolyásolta az a tény is, hogy négy éves kora óta ő is árva volt. Az édesapja által kinevezett gyámok gondoskodtak a neveltetéséről és felügyelték azt. Az esküvője napján döntött arról, hogy az árvák részére árvaházat alapít, és e célból létrehozott egy 100.000 forint alaptőkével rendelkező alapítványt. A kor legnevesebb építészét Ybl Miklóst kérte fel az épület megtervezésére. A nevelési feladatokat és az árvák felügyeletét pedig az irgalmas nővérekre bízta. Karitatív tevékenysége az egyéni kezdeményezések közé sorolható. A közjótékonyság terén szerzett érdemeiért az uralkodótól Erzsébet-rendet kapott.¹³

A társadalmi kezdeményezések terén, a törvénytelen gyermekek megmentésére irányuló társadalmi mozgalom hozható fel példának, melyet Szalárdi Mór orvosegyetemi tanár indított el 1876-ban. Ennek eredményeképpen jött létre a Fehér Kereszt Országos Lelencház Egyesület, gróf Károlyi Alajosné elnök, valamint gróf Teleki Géza másodelnök és Klotild főhercegnő fővédnök irányításával. A korabeli forrásokban – az országos szervezeti keretek kiépülésénél – legtöbbször Szalárdi Mór, mint az egyesület orvos igazgatója és Tabódy József, mint másodelnök nevével találkozhatunk.¹⁴ A Fehér Kereszt Országos Lelencház Egyesületnek több fiókintézete is létrejött vidéken, így országos hatókörrel működött és tevékenykedett. Az egyesület céljaival szimpatizálók a század végére 11 intézetet hoztak létre. Jellemző ezekre az alapításokra, hogy a helyi társadalom vezető elítje szervezte meg a helyi intézetek infrastrukturális és működési feltételeit. Ezek a létesítmények társadalmi kezdeményezések révén jöttek létre, mert az alapítók mozgósították a helyi társadalmi erőket. Így hasonló alapítási forgatókönyvvel jöttek létre fiókintézetek Aradon, Gyulán, Kassán, Munkácsra, Nagyszőlősen, Nagyváradon, Rimaszombaton, Szabadkán, Szegeden, Szombathelyen és Temesváron is.¹⁵

A rimaszombati fiókintézet alapítói beszámolójukban így írtak az intézet felállításának szükségességéről: „Hazánkban a gyermekhalandóság, s különösen a csaknem bizonyos elzúllás elé néző elhagyott gyermekek pusztulása olyan óriási arányokat ölt, hogy elérkezett a legfőbb idő a gyermekvédelem komoly munkájára.”¹⁶ A motiváció egyik alapja a keresztény vallás: „Az isteni gondviselés akarata teljesül! Az idők folyamán megérett az eszme az egymás boldogítására, az egymás segítésére. E tudat, e fenséges eszme teremti meg az országos lelencház egyesületet, s ez teszi le nemes szívű honleányaink útján alap-

követ fiókéntzetünknek is.”¹⁷ A temesvári fiókéntzet jelentésének írója felemelő tudatról írt, ami abból eredt, hogy emberéletekre voltak áldásos hatással tevékenységük révén.¹⁸ Az állam támogatása hozzájárult a gyakorlati megvalósításhoz: „A társadalom jószívű elemét megérti a vezető állam, törvényt hoz, hogy a vagyonos köteles áldozatot hozni a nyomorúságnak enyhítésére, az elhagyottaknak segítésére, s segélykezet nyújt nemes célunk, hazafias törekvésünk kivitelében.”¹⁹

Gyulán, Tabódy József császári és királyi kamarás, az egyesület másodelnöke felkereste Wenckheim Krisztinát, a helyi jótékony nőegylet elnökőjét, abból a célból, hogy a nőegylet keretén belül hozzák létre a Fehérkereszt Egyesület helyi fiókéntzetét. A közgyűlésen nem tartották ezt ilyen formában megvalósíthatónak, ezért elhatározták, hogy Wenckheim Krisztina és vizeki Tallián Béla főispán összehívják egy értekezletet ebben a tárgykörben. Az összejövetelre 1896. május 14-én került sor. Megválasztották gróf Almásy Dénesné szűl. Károlyi Ella grőfnőt a megalakuló helyi fehérkereszt egyesület elnökévé, társelnöknek pedig vizeki Tallián Béla főispánt. Utóbbi helyét később dr. Lukács György foglalta el. Az első évek az anyagi erők koncentrálásával teltek. Bálak, tombolák, élőkép bemutatók szervezésével a szervezet alaptökéjét növelték azzal a céllal, hogy a gyermekvédelem helyi feltételeit ne csak eszmei, hanem gyakorlati szinten is megteremtsék.²⁰ Ebbe a szervezőmunkába enged bepillantást egy levélrészlet, melyet Almásy Dénesné írt egy pesti színművésznék: „Nem volna-e oly igen szíves nekünk, illetve a békés megyei Fehér Kereszt egyesületnek egy nagy, igen nagy szolgálatot tenni és február 2-án Gyulára jönni hogy ott a nevezett jótékony célra rendezendő kis műkedvelő előadást vezesse, melynek 2-án lenne a főpróbája, 3-án pedig maga az előadás. Úgy vagyok értesülve, hogy Somló úr már máskor is volt hasonló alkalomra Gyulán – legyen szabad tehát reménylenem, hogy ezúttal sem fogja kérésünket visszautasítani. Előadásunk sikere valóban szíves jelen lététől és segítségétől függ. Mondanom sem kell, hogy minden költsége természetesen fedezve lesz, s ezen kívül az egyesület nevében kérni fogom egy csekély tiszteletdíj elfogadására.”²¹ Az 1899. évi július 13-án tartott közgyűlésen döntöttek a gyermekmenhely felállításáról. Dr. Lukács György feliratban kérte a Belügyminiszter támogatását. A központi vezetőség, a fővárosi Fehér Kereszt Egyesület igazgatója, Dr. Szalárdi Mór egyetemi tanár és Tabódy József császári és királyi kamarás is Gyulára jöttek, hogy megbeszéljék a következő lépéseket és teendőket. A tárgyalások eredménye az lett, hogy a helyi vezetőség tagjai a helyi szervezet összegyűjtött pénzadományáiból megvették a gyermekmenhely céljára a házat és az ehhez szükséges és célszerű berendezést. A döntéstől számított négy hónapon belül, 1899. október 30-án megnyitották a gyermekmenhelyet Gyulán.²² Az épületben három szoba és egy fürdőszoba volt a gyermekek és az anyák ellátására. Az épületben megtalálható volt még a gyermekek gondozására felvett irtalmas nővérek szobája, egy konyha és kamra is.²³

A gyulai gyermekmenhely felállításáról szóló egyesületi beszámolóban olvashatjuk ezeket a sorokat: „Mint fentiekből látható, kicsiny társadalmi erők egyesítése által is lehet, nemeset, kihatásában a jövő fejlődésre kiszámíthatatlan intézményt létesíteni, ha a nagyok és hatalmasok szíve nemes, fáradhatatlan a közjótékonyosság oltárán. Szolgáljon ez országunk egyéb részeiben is tanulságul a társadalom minden rétegében.”²⁴ A gyulai gyermekmenhelyet a helyi fehérkereszt Egyesület elnökőjéről, Almásy Dénesnééről nevezték el, így lett Ella menhely. A gyermekvédő intézet igazgató-orvosává dr. Kun Pált választották. Almásy Dénesné 1902-re 14 alapító, 24 pártoló, valamint 338 rendes tagot toborzott. A gyulai fiók az egylet legnagyobb vidéki szervezetévé vált.²⁵

1. kép. Ella gyermekmenhely

Forrás: Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1903-ik évre.
Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1902. 43.old.

3. Állami részvétel növekedése

A gyermekvédelem területén az állami részvétel növekedése fokozatos volt. Kezdetben csak támogatta az egyesület munkáját, majd – többek között – eredményes működésének következtében átvette tevékenységét. Dr. Lukács György a Békésvármegyei Fehér-Kereszt Egyesület elnöke így nyilatkozott erről a folyamatról: „Hát nem voltunk szegények akkor is, midőn két-három évtizeddel ezelőtt a társadalom egy áldásos alakulata, a Fehér-Kereszt egyesület megkezdte az elhagyott gyermekek megmentésének munkáját? Megkezdte kicsiben, majd fokozta és jelentékeny eredményeket ért el. S ekkor ocsúdott fel az állam. Mikor a kézzel fogható eredmény kitűnt, mikor a statisztika megmutatta, hogy mennyi a megmentett gyermek élet, az állam a maga nagy erejével lépett sorompóba, s közvetlen feladatai közé sorolta a gyermekmentést.”²⁶ A Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület statisztikai adatai alapján 1885-ben működését pár ezer forinttal egy kis bérházban, tíz gyerekkel kezdte meg, a századfordulóra 1,037.753 korona vagyonnal rendelkezett., 16 ezer gyermeket gondozott, átlag 13% halálzási arányszám mellett.²⁷ A szervezet 16 éves munkásságának és eredményeinek bemutatása során a beszámoló írója szintén a fejlődés ütemére hívta fel a figyelmet. Kiemelte, hogy olyan hatalmas intézet jött létre, ami a kormány figyelmét is magára vonta. „Most még csak annyit: 1885 évben szerény bérelt három kis szobában húzódott meg a jótékonyaság intézménye – ma két hatalmas épület hirdeti a humanitás győzelmét, igazolva, hogy: Minden nagyinak kicsiny a kezdete.”²⁸

Az állami részvétel növekedését elősegítette az is, hogy 1899-ben Széll Kálmán, a gyermekvédelem egyik patrónusa lett a miniszterelnök, akit egyesek az állami szociálpolitika alapjainak megteremtőjének is aposztrofáltak. Széll a gyermekek ügyét „szent ügynek” tartotta.

A gyermekvédelem fejlesztéséért küzdő társadalmi mozgalom és az állam kapcsolatáról így nyilatkozott: „A legnagyobb súlyt helyezem a társadalmi tényezőkkel, a meglévő gyermekvédő egyesületekkel való együttműködésre, mert csak így lehetséges ennek a célnak megvalósítása. Azért nemcsak hogy nem mellőzöm, hanem szervezem az összeműködést, mert ebből merít erőt a társadalom, de az állam is.”²⁹

Forrás: <http://mek.oszk.hu>

IV. Együtműködés

Az állam 1899 májusában megállapodást kötött a Fehér Kereszt Országos Lelencház Egyesülettel a gondozásra szoruló lelencgyermek elhelyezéséről. Az egyesület felvette és neveltette a rászoruló gyermekeket, a felmerülő költségeket az állam fedezte. Az egyesületi intézeteket az együtműködési szakasz végén, tizenhét év múlva tervezték átadni az államnak. A sikeres együtműködés újabb lendületet adott a társadalmi mozgalomnak. A századfordulón jött létre az egyesület 11 vidéki fiókjának. ³⁰ Az állam és társadalom című cikkben, Tabódy József császári és királyi kamarás az országos szervezet másodelnöke így írt a társadalom és az állam együtműködéséről: „Az állami észnek és a társadalmi szívnek – melyet ez soha, legkevésbé e téren nem nélkülözhet- együtt és összhangban kell működni.” ³¹

V. Törvényhozatal (1901)

Az országgyűlés képviselői az állami gyermekvédelem alapjait két törvénnyel határozták meg. Az 1901. VIII. törvénnyel az ország nagyvárosaiban állami menhelyeket létesítettek, melyek feladata volt a 7 év alatti árva gyermekek ellátása. Az 1901. XXI. törvénycikkkel az állami gondoskodást kiterjesztették az árvák tizenötödik életévéig. A hét év fölötti gyermekek eltartási költségeinek fedezése továbbra is az illetékes község feladata maradt. ³²

Az Országos Fehérkereszt Lelencház Egyesülettel és fiókjainak az állam újabb megállapodást kötött. A Békés megyei Levéltárban található főispáni iratok, és a Békés megyei könyvtárban fellelhető Békésvármegyei Fehér-Kereszt Egyesület évkönyvei a megállapodás részleteibe és folyamatába engednek bepillantást. A belügyminiszter leiratban értesítette a vidéki fiókjainkat az egyesületi menedékhelyek átvételéről. A Békésvármegyei Fehérkereszt Egyesület ezután tartott közgyűlést 1901. évi szeptember 3-án. Itt döntöttek arról, hogy az egyesület tulajdonát képező Ella gyermekmenhely épületét telké-

vel és teljes berendezésével együtt átadják a magyar államnak, az állam által Gyulán fenn tartandó állami gyermekmenhely céljára. Elhatározták azt is, hogy az egyesület továbbra is fennmarad, és folytatja működését a gyermekvédelem olyan területein, ahol az állami szolgáltatás nincs jelen. Az egyesület tagjai az állami gyermekvédelem területén is részt akartak venni, elsősorban az ellenőrzésben és felügyelő bizottsági tagokként.³³ A belügy-miniszter leiratban közölte az egyesületi tagokkal, hogy a közgyűlésen hozott határozatot tudomásul vette és köszönettel elfogadta az egyesület tulajdonában lévő Ella gyermekmenhelyet az állami gyermekmenhely megvalósításának és működtetésének céljaira.³⁴ Az állam és társadalom kapcsolatában a gyermekvédelem területén változás következett be. Az egyesületi beszámolóokban ezt így fogalmazták meg: „...míg előbb a Fehér Kereszt egyesület volt a teremtő és intéző, az állam a segélyező és ellenőrző- most ez különösen a lelenczházakat illetően, megfordított viszonyban fog lenni.”³⁵ Közölték azt is, hogy 1902. május 15-én az állami gyermekmenhelyek felállításával állami feladattá vált a gyermekvédelem. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület nem szűnt meg, az államot továbbra is támogatja leghumánusabb tevékenységében.³⁶ Az állami gyermekvédelmet megalapozó szabályozáshoz elfogadó attitűddel viszonyultak az érintettek és a témával foglalkozók. Dr. Berkes Sándor a Békés Megyei Kórház igazgatójának véleménye kifejezetten pozitív volt ezzel kapcsolatban: „A társadalom mentő segélyére utalt kisdedeket az állam védő pajzsának oltalma alá helyezte. A múlt év májusában megjelent a törvény végrehajtására vonatkozó miniszteri rendelet, a mely maga a megtettesült emberszeretet. Mindenkor büszke lehet e törvényre és végrehajtási módozatára nézve minden magyar ember.”³⁷

Összegzés

Az egyéni és társadalmi kezdeményezések fontosságát öt pontban lehet összefoglalni:

1. Társadalmi problémák kezeléséhez, megoldásához járulhatnak hozzá.
2. Különösen fontos azokon a területeken, ahol az állami szerepvállalás gyenge vagy hiányzik.
3. A kezdeményezések folyamán létrejövő szervezetek, intézmények és azok munkája követendő mintát adhatnak.
4. Alapítók humanizmusa, önzetlen segítőkészsége példa lehet.
5. Olyan struktúrát építhetnek ki egy társadalmi probléma megoldásához, amelyet az állam átvehet és működtethet.

Az emberességi és morális okok, társadalmi szolidaritás mellett, racionális, gazdasági szempontok és a nyugati minták hatásai is érvényesültek a gyermekvédelmi törvény meghozatalában, és az állami szociálpolitika alapjainak a megalkotásában.

JEGYZETEK

1. Gyáni Gábor (1998): A reguláló gondoskodás. In: „A tettetésnek minden mesterségeiben jár-tások...” Szerk.: Léderer Pál, Tenczer Tamás, Ulicska László. Új Mandátum Könyvkiadó Bu-dapest. 25. old.
2. Dr. Veczkó József: Gyermekvédelem pszichológiai és pedagógiai nézőpontból. Nemzeti Tan-könyvkiadó, Budapest. 2007. 27. old.
3. Dr. Veczkó József: i.m. 31–32. old.
4. Vinczéné Menyhárt Mária: A 18. századi rekatolizáció „szülötte”: az első intézményes árvaház Magyarországon, Esély, 20. évf. 4. sz. / 2009. 115. old.
5. Dr. Veczkó József: i.m. 38. old.

6. Dr. Veczkó József: i.m. 39. old.
7. <http://mek.oszk.hu>
8. <http://vmek.oszk.hu>
9. Scherer István (szerk.): Nemzetközi Gyermekvédő Kongresszus Naplója. Budapest, 1900. 359. old.
10. Békés 1900. febr. 4.
11. Dr. Veczkó József: i.m. 39–40. old.
12. Géra Eleonóra: A Jókai család és a hazai gyermekvédelem. <http://bparchiv.hu/>
13. Kovács Anett: Wenckheim Krisztina tevékenysége a gyermekvédelem területén. In: Honismeret 2015/1. 11–15.old.
14. Géra Eleonóra: A Jókai család és a hazai gyermekvédelem. <http://bparchiv.hu/>
15. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 58.old.
16. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 58.old
17. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 58.old.
18. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 70.old.
19. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 1902. 58.old.
20. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 45. old.
21. Géra Eleonóra: Egy grófi család mindennapjai - A gyulai Almásyak. In: Horváth J. András (szerk.): Szívvel és tettel. Nógrád Megyei Levéltár, Budapest - Salgótarján, 2008. 146. old.
22. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 45.-46. old.
23. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 45.-46. old.
24. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 46. old.
25. Géra Eleonóra: A Jókai család és a hazai gyermekvédelem. <http://bparchiv.hu/>
26. Békésmegyei Közlöny 1902-01-30. 9. szám Dr. Lukács György: A szanatóriumról
27. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1903-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1902. 41. old.
28. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901. 107-109. old.
29. Géra Eleonóra: A Jókai család és a hazai gyermekvédelem. <http://bparchiv.hu/>
30. Géra Eleonóra: A Jókai család és a hazai gyermekvédelem. <http://bparchiv.hu/>
31. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1903-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1902. 40. old.
32. Gyáni Gábor: Könyörületesség, fegyelmezés, avagy a szociális gondoskodás genealógiája. Történelmi Szemle, 1999/1–2. 57–85. old.
33. Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltár Gyulai Levéltára BML IV.B. 401.b. 1493/1903. Fehér-Kereszt.
34. A Békésvármegyei Fehér-Kereszt Egyesület évkönyve az 1900. évről. Gyula, Békésvármegyei Fehér-Kereszt-Egyesület, 1901.
35. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1903-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1902. 41. old.
36. A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1905-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1904. 107. old.
37. Békés 1900. febr. 4.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltár Gyulai Levéltára BML IV.B. 401.b. 1493/1903 Fehér-Kereszt.
- A Békésvármegyei Fehér-Kereszt Egyesület évkönyve az 1900. évről. Gyula, Békésvármegyei Fehér-Kereszt-Egyesület, 1901.
- A Békésvármegyei Fehér-Kereszt Egyesület évkönyve az 1901. évről. Gyula, Békésvármegyei Fehér-Kereszt-Egyesület, 1902.
- A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1902-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1901.
- A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1903-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1902.
- A Fehér-Kereszt Országos Lelenczház Egyesület naptára az 1905-ik évre. Budapest: Fehér Kereszt Országos Lelenczház Egyesület, 1904.
- Békés 1900. febr. 4.
- Békésmegyei Közlöny 1902-01-30. 9. szám
- Scherer István (szerk.): Nemzetközi Gyermekvédő Kongresszus Naplója. Budapest, 1900.
- Géra Eleonóra: A Jókai család és a hazai gyermekvédelem. <http://bparchiv.hu/>
- Géra Eleonóra: Egy grófi család mindennapjai – A gyulai Almásyak. In: Horváth J. András (szerk.): Szívvel és tettel. Nógrád Megyei Levéltár, Budapest–Salgótarján, 2008.
- Gyáni Gábor: Könyörületesség, fegyelmezés, avagy a szociális gondoskodás genealógiája. Történelmi Szemle, 1999/1–2.
- Gyáni Gábor (1998): A reguláló gondoskodás. In: „A tettetésnek minden mesterségeiben jártasok...” Szerk.: Léderer Pál, Tenczer Tamás, Ulicska László. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1998.
- Vinczéné Menyhárt Mária: A 18. századi rekatolizáció „szülötte”: az első intézményes árvaház Magyarországon, Esély, 20. évf. 4. sz. / 2009.
- Dr. Veczkó József: Gyermekvédelem pszichológiai és pedagógiai nézőpontból. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 2007.